

राज्यातील सैनिकी शाळांच्या
घोरणात सुधारणा करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : इसैशा-२०२०/प्र.क्र.-३४/एसएम-६
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई ३२
दिनांक: ०९ ऑक्टोबर, २०२४

वाचा:

१. शासन निर्णय, शालेय शिक्षण विभाग, क्रमांक इसैशा १०९५/ (२७८/९५)/माशि-८,
दिनांक २६ सप्टेंबर, १९९५.
२. शासन निर्णय, शालेय शिक्षण विभाग, क्रमांक इसैशा १००१ / (१८५/२००१)/माशि- ७,
दिनांक ५ जुलै, २००२.
३. शासन निर्णय, शालेय शिक्षण विभाग, क्रमांक इसैशा २००६/प्र.क्र.१२३/माशि-७,
दिनांक २४ डिसेंबर, २००७ .
४. शासन परिपत्रक, शालेय शिक्षण विभाग, क्रमांक इसैशा २०१७/प्र.क्र. १८३/एसएम-६,
दिनांक २४ डिसेंबर, २०२०.

प्रस्तावना:

दिनांक ०५.०३.२०२० रोजी झालेल्या मा. मंत्रीमंडळ बैठकीमध्ये खाजगी अनुदानित सैनिकी शाळांच्या वाढीव तुकड्यांचा सतत वाढता खर्च, सैनिकी शाळांची खालावलेली स्थिती व सैनिकी शाळांच्या कामगिरीबाबत काळजी व्यक्त करण्यात आली होती. तसेच शासनाच्या दिनांक २६ सप्टेंबर १९९५ रोजीच्या शासन निर्णयास अनुसरून राज्यातील ३८ अनुदानित सैनिकी शाळांपैकी १२ सैनिकी शाळांना ३० एकरच्या मर्यादेत जमीन देण्यात आलेली आहे. तथापि, राज्यातील सैनिकी शाळांमधून N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) मध्ये अगदी अत्यल्प विद्यार्थी प्रवेशित असल्यामुळे सदर योजनेत सुधारणा करून शाळांच्या कामगिरीवर अधारीत अनुदान देण्याचा प्रस्ताव सादर करण्याचे निर्देश मा. मंत्रीमंडळाने दिले होते. मा. मंत्रीमंडळाच्या सदर निर्देशास अनुसरून विभागाने दिनांक ०६ डिसेंबर २०२२ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत केली होती. सदर समितीने दिनांक २९.११.२०२३ रोजी शासनास सादर केलेल्या अहवालामधील शिफारशी तसेच राज्यातील

अनुदानित सैनिकी शाळांमध्ये लागू करावयाच्या सुधारित धोरणाबाबत मा. मंत्री, शालेय शिक्षण व विभागाचे प्रधान सचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील बैठकांमध्ये झालेल्या चर्चेनुसार मा. मंत्रीमंडळाच्या मान्यतेसाठी प्रस्ताव सादर करण्यात आला होता. सदर प्रस्तावास दिनांक ३०.०९.२०२४ रोजी झालेल्या मंत्रीमंडळ बैठकीत मान्यता प्राप्त झाली असून त्यानुसार शासन निर्णय निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:

अ) या शासन निर्णयान्वये वाचा येथील क्र. १ ते ४ शासन निर्णय रद्द करण्यात येत आहेत.

आ) राज्यातील सैनिकी शाळांबाबत खालीलप्रमाणे धोरण निश्चित करण्यात येत आहे.

१) शिक्षणाचे माध्यम :

राज्यातील खाजगी अनुदानित सैनिकी शाळांमध्ये अध्यापनाचे माध्यम इंग्रजी राहिल.

२) परिक्षा मंडळ :

राज्यातील खाजगी अनुदानित सैनिकी शाळांना सी.बी.एस.ई. (CBSE) मंडळाचा अभ्यासक्रम लागू करण्यात यावा. सदरचा अभ्यासक्रम N.D.A (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) व इतर स्पर्धा परिक्षेस सुसंगत असल्यामुळे सैनिकी शाळांमधून जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांची N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) मध्ये निवड होण्यास मदत होईल.

३) विद्यार्थ्यांचा प्रवेश व प्रवेश परीक्षा:

अ) N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) मध्ये सन २०२१-२२ या वर्षापासून मुलींना प्रवेश देण्यास सुरवात केली असल्यामुळे N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) मध्ये मुलींना समान संधी मिळावी तसेच गुणवत्ता वाढ व्हावी याकरीता सद्यस्थितीत कार्यरत असलेल्या मुलांच्या व मुलींच्या सर्व सैनिकी शाळांमध्ये सह-शिक्षणाची सुविधा देण्यात येत आहे.

आ) सर्व सैनिकी शाळांमध्ये इयत्ता ६ वी पासून इयत्ता १२ वी पर्यंत प्रत्येक वर्गाच्या कमाल दोन तुकड्या अनुज्ञेय राहतील.

इ) संदर्भ क्र. ३ येथील दिनांक २४ डिसेंबर २००७ रोजीच्या शासन निर्णय रद्द करण्यात येत असून त्यानुसार या शासन निर्णयाच्या दिनांकापासून सैनिकी शाळांना जोडून स्वतंत्र आदिवासी तुकडी अनुज्ञेय राहणार नाही. तथापि, या शासन निर्णयाच्या दिनांकापूर्वी शासन मान्यता प्रदान केलेल्या स्वतंत्र आदिवासी तुकड्या कायम राहतील. सैनिकी शाळेतील प्रत्येक तुकडीत अनुसूचित

जमातीच्या विद्यार्थ्यांसाठी कमाल १५ जागा असाव्यात. तसेच शाळेमध्ये एका इयत्तेच्या एकापेक्षा जास्त तुकड्या असल्यास सर्व तुकड्यांमध्ये अनुसूचित जमातीचे समसमान विद्यार्थी असावेत.

ई) राज्यातील सैनिकी शाळांमध्ये प्रवेशित होणाऱ्या अनुसूचित जमातीच्या निवासी विद्यार्थ्यांना दरडोई परिपोषण अनुदान (निर्वाह भत्ता) अनुज्ञेय राहिल. सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाच्या दिनांक १६ ऑगस्ट, २०२४ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सदर परिपोषण अनुदान रु. २२००/- दरमहा दरडोई इतके निश्चित करण्यात आले आहे. राज्यातील सैनिकी शाळांमध्ये प्रवेशित होणाऱ्या अनुसूचित जमातीच्या निवासी विद्यार्थ्यांना दरडोई परिपोषण अनुदान (निर्वाह भत्ता) आदिवासी विकास विभागाकडून देण्यात येईल. याव्यतिरिक्त इतर कोणतेही शुल्क/शिष्यवृत्ती विभागाकडून अनुज्ञेय असणार नाही.

उ) तसेच राज्यात स्वयंसेवी संस्थांकडून चालविण्यात येणाऱ्या सैनिकी शाळांना जोडून असलेल्या आदिवासी तुकडीला शिकविणाऱ्या शिक्षकांसाठी वेतन अनुदान देण्यात येते. सुधारित धोरणानुसार सैनिकी शाळांमध्ये प्रवेशित होणाऱ्या निवासी अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांच्या संख्येच्या प्रमाणात शिक्षकांसाठी वेतन अनुदान आदिवासी विभागाकडून अदा करण्यात येईल.

ऊ) प्रत्येक सैनिकी शाळेतील एकूण विद्यार्थी संख्या ६०० पेक्षा जास्त अनुज्ञेय नाही.

ऋ) एका तुकडीत विद्यार्थ्यांची संख्या किमान ३० व कमाल ४५ इतक्या मर्यादेत असावी.

लू) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, आदिवासी विकास विभाग, इतर मागासवर्ग व बहुजन विकास विभाग या विभागांकडून सैनिकी शाळेतील विद्यार्थ्यांना सद्यस्थितीत लागू असलेले निर्वाह भत्ते व शिष्यवृत्ती वेळोवेळी केलेल्या सुधारणांसह लागू राहतील.

४) सद्यस्थितीतील शिक्षकांचे समायोजन:

अ) राज्य शासनाच्या अखत्यारीतील अनुदानित सैनिकी शाळांना सी.बी.एस.ई. मंडळाचा अभ्यासक्रम लागू केल्यानंतर सैनिकी शाळांतील जे शिक्षक इंग्रजी माध्यमाशी अथवा सी. बी. एस. ई. अभ्यासक्रमाशी सुसंगत नाहीत किंवा सुधारित धोरणामुळे अतिरिक्त ठरत असतील किंवा इंग्रजी माध्यमातून अध्यापन करण्यास इच्छुक नसतील अशा शिक्षकांचे समायोजन इतर समकक्ष शासकीय/अनुदानित शाळेत करण्यात यावे.

आ) समायोजनापूर्वी सद्यस्थितीत सैनिकी शाळेतील कार्यरत शिक्षकांची सी.बी.एस.ई. अभ्यासक्रमासाठी राज्यस्तरावरून अभियोग्यता चाचणी घेऊन त्यामध्ये पात्र होणाऱ्या शिक्षकांची नियुक्ती संबंधित सैनिकी शाळांमध्ये कायम राहिल. तथापि, प्रवेश परीक्षेत अपात्र ठरलेल्या शिक्षकांचे इतर शासकीय/अनुदानित शाळांमध्ये समायोजन करण्यात यावे.

इ) सैनिकी शाळांतील शिक्षकांचे वरीलप्रमाणे समायोजन करताना शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाचा शासन निर्णय क्रमांक एसएसएन २०१७/प्र.क्र.२२/१७/टीएनटी-२, दिनांक १५ मार्च, २०२४ या शासन निर्णयान्वये विहित करण्यात आलेली कार्यपध्दती लागू करण्यात येईल.

तसेच समायोजनाच्या धोरणात शासनाकडून वेळोवेळी लागू करण्यात आलेले बदल तसेच घेतलेले निर्णय या प्रकरणाकरीता लागू राहतील.

५) राज्य सैनिकी शाळा सनियंत्रण समिती:

केंद्र शासनाच्या सैनिकी स्कूल सोसायटी, नवी दिल्लीच्या धर्तीवर राज्यातील खाजगी अनुदानित शाळांचे सनियंत्रण करण्याकरीता महाराष्ट्र राज्य सैनिकी शाळा सनियंत्रण समिती गठीत करण्यात येत आहे.

राज्य सैनिकी शाळा सनियंत्रण समिती संरचना खालीलप्रमाणे राहिल.

प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय	- अध्यक्ष
आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे	- सदस्य सचिव
आयुक्त, आदिवासी विकास विभाग	- पदसिध्द सदस्य
संचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे	- पदसिध्द सदस्य
उप सचिव (शाळा व्यवस्थापन), शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय	- पदसिध्द सदस्य

राज्य सैनिकी शाळा सनियंत्रण समितीची कार्ये खालीलप्रमाणे असतील-

१. राज्यातील सर्व सैनिकी शाळांचे सनियंत्रण करणे.
२. राज्यातील सर्व सैनिकी शाळांचा दर पाच वर्षांनी आढावा घेऊन शैक्षणिक धोरणाशी सुसंगत रचना करण्याची शिफारस करणे.
३. राज्यात आवश्यकतेनुसार नवीन सैनिकी शाळा स्थापन करण्यास मान्यता देणे तसेच अपेक्षेनुसार कामकाज न करणाऱ्या सैनिकी शाळांबाबत धोरणात्मक निर्णयाकरीता शासनास शिफारशी करणे.
४. आवश्यकतेनुसार सैनिकी शाळांसदर्भात इतर कामकाज पाहणे.
५. नवीन धोरणानुसार वेतनावरील खर्चात होणारी निधी बचत सैनिकी शाळांच्या गुणवत्तावर्धनाकरीता वापरण्यास मान्यता देणे तसेच अंमलबजावणी व सनियंत्रण करणे.
६. राज्य सैनिकी शाळा मंडळाच्या कामकाजावर देखरेख व सनियंत्रण करणे.
७. सद्यस्थितीत राज्यातील बहुतांश सैनिकी शाळा या ग्रामीण भागात कार्यरत आहेत. परंतु शहरी भागातील झोपडपट्टीसारख्या भागातील विद्यार्थ्यांना देखील सैनिकी शिक्षण देऊन त्यांच्यामध्ये शिस्त, राष्ट्रभक्ती निर्माण करणे तसेच या माध्यमातून देशाच्या सैन्यदलात भरती होण्याची संधी प्राप्त होईल याकरीता मुंबई, मुंबई उपनगर, नवी मुंबई व यांसारख्या शहरांत सैनिकी शाळा स्थापन करण्यात येतील काय? याबाबत अभ्यास करून राज्य सैनिकी शाळा सनियंत्रण समिती राज्य शासनास शिफारस करील.

८. मुंबई महानगरात असलेली जागेची कमतरता पाहता सद्यस्थितीत बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या शाळांमध्ये सैनिकी शाळा तत्त्वावर शिक्षण सुरु करता येईल काय? याबाबत बृहन्मुंबई महानगरपालिकेने नेमलेल्या न्या. धनुका समितीच्या अहवालाचा अभ्यास करून समिती शासनास शिफारशी करील.

९. ज्या जिल्ह्यात सैनिकी शाळा अस्तित्वात नाहीत, त्याठिकाणी स्वयं-अर्थसहाय्यीत तत्त्वावर सैनिकी शाळा सुरु करण्यास परवानगी देण्याची शासनास शिफारस करणे.

६) राज्य सैनिकी शाळा मंडळ:

राज्यातील सैनिकी शाळांमध्ये सुधारणा करण्याच्या अनुषंगाने राज्य सैनिकी शाळा मंडळ कार्यवाही करील. राज्य सैनिकी शाळा मंडळ सैनिकी शाळा सनियंत्रण समितीच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली राहिल व सैनिकी शाळा सनियंत्रण समितीच्या निर्देशानुसार कामकाज पाहील.

राज्य सैनिकी शाळा मंडळाची संरचना खालीलप्रमाणे राहिल.

संचालक (राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे)	- अध्यक्ष
कमांडंट (सातारा सैनिकी शाळा)	- पदसिध्द सदस्य
प्राचार्य (एस.पी.आय, संभाजीनगर)	- पदसिध्द सदस्य
उप सचिव (शाळा व्यवस्थापन),	- पदसिध्द सदस्य
सैन्यातून सेवानिवृत्त ब्रिगेडियर रँकवरील अधिकारी	- पदसिध्द सदस्य
उपसंचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), आयुक्त (शिक्षण) यांचे कार्यालय, पुणे	- पदसिद्ध सदस्य सचिव
अध्यक्ष, राज्य अनुदानित सैनिकी शाळा असोसिएशन	- सदस्य
सचिव, राज्य अनुदानित सैनिकी शाळा असोसिएशन	- सदस्य

राज्य सैनिकी शाळा मंडळाची कार्ये खालीलप्रमाणे असतील:

अ) राज्य शासनाच्या अखत्यारीतील सर्व सैनिकी शाळांना N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) साठी सतत मार्गदर्शन करणे तसेच सदर सैनिकी शाळांमधून जास्तीत जास्त विद्यार्थी N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) मध्ये पात्र होतील, याकरीता उपाययोजना करणे.

आ) N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) मध्ये निवडीकरीता आवश्यक असलेल्या एस.एस.बी. मुलाखत तयारीच्या दृष्टीकोनातून अभ्यासक्रम तयार करून त्याची प्रभावी अंमलबजावणी इयत्ता ६ वी पासून करण्याबाबत कार्यवाही करणे.

इ) सैनिकी शाळांतील कमांडंट सह इतर पदांच्या कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या निश्चित करणे.

ई) सैनिकी शाळांतील शिक्षक/शिक्षकेत्तर कर्मचा-यांच्या कर्तव्य, जबाबदा-या व शैक्षणिक अर्हता निश्चित करणे.

उ) राज्यातील सर्व सैनिकी शाळांचा दर पाच वर्षांनी नवीन बदल झालेल्या शैक्षणिक धोरणाचा आढावा घेणे. सैनिकी अधिकारी होण्यासाठी आवश्यक, अद्ययावत आणि कालसुसंगत अभ्यासक्रम व अनुषंगिक शिक्षक प्रशिक्षण देण्याची व्यवस्था उपलब्ध करावी.

ऊ) सैनिकी शाळेतील प्रस्तावित महाराष्ट्र राज्य सैनिकी शाळा मंडळ सैनिकी शाळांसाठी स्वतंत्र स्कूल कोड सैनिकी स्कूल सोसायटी, दिल्ली च्या धर्तीवर तयार करील.

ऋ) सैनिकी शाळा सनियंत्रण समितीने सोपविलेल्या जबाबदा-या व कामकाज हाताळणे.

राज्य सैनिकी शाळांना मंडळाच्या दैनंदिन प्रशासकीय कामकाजाकरीता खालीलप्रमाणे पदांची निर्मिती करण्यात येत आहे.

अ) सैन्यातून सेवानिवृत्त ब्रिगेडियर/कर्नल पदावरील अधिकारी- १ पद (नामनिर्देशनाद्वारे) (करार पद्धतीने)

आ) कार्यालयीन अधीक्षक -१ पद (प्रति नियुक्तीने)

इ) लिपिक - २ पदे (करार पद्धतीने)

ई) शिपाई - १ पद (करार पद्धतीने)

वरील पदांच्या नियुक्तीकरीता संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे हे नियुक्ती प्राधीकारी असतील.

राज्य सैनिकी शाळा मंडळाच्या दैनंदिन प्रशासकीय कामकाजाकरीता राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे यांच्या कार्यालय परिसरात सुयोग्य जागा उपलब्ध करून घेण्यात येईल.

७) केंद्र शासनाच्या पी.पी.पी. धोरणातील सुयोग्य शिफारशी:

अ) सद्यस्थितीत ज्या जिल्हयात सैनिकी शाळा अस्तित्वात नाही, त्या ठिकाणी स्वयं-अर्थसहाय्यीत तत्वावर किंवा पी.पी.पी. तत्वावर सैनिकी शाळा स्थापन करण्यास परवानगी देण्यात येईल.

आ) प्रत्येक सैनिकी शाळेत एन.सी.सी. तुकडीची मंजूरी देण्यात यावी. जेणेकरून विद्यार्थ्यांचा लाभ होऊन एकंदरीत शाळेच्या गुणवत्तेत वाढ होईल.

इ) खेळांमध्ये प्रावीण्य व प्रोत्साहन मिळविण्याकरीता एक शाळा एक खेळ या योजनेअंतर्गत स्थानिक परिस्थितीस अनुसरून खेळ निवडण्याचे स्वातंत्र्य सैनिकी शाळांना असेल. या योजनेमुळे प्रत्येक शाळेची एक वेगळी ओळख निर्माण होण्यास मदत होईल.

ई) खाजगी अनुदानित सैनिकी शाळांना (प्रत्येक वर्षी ५ सैनिकी शाळा याप्रमाणे) कामगिरीवर आधारित वार्षिक दहा लाख इतके प्रोत्साहनात्मक अनुदान देण्यात यावे. याबाबतचे नियम सैनिकी शाळा सनियंत्रण समितीद्वारे निश्चित करून त्याबाबतचा निर्णय वित्त विभागाच्या मान्यतेने घेण्यात येईल.

उ) राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे यांच्यामार्फत सैनिकी शाळांमधील शिक्षकांना प्रशिक्षण देण्यासाठी आराखडा तयार करून शिक्षकांना प्रशिक्षण देण्यात यावे. प्रशिक्षण कालावधी हा राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० मध्ये नमूद केल्यानुसार हा कालावधी जास्तीत जास्त ५० तास इतका असेल.

८) कमांडंट पदाची नियुक्ती, कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या निश्चित करण्याबाबत:

परिशिष्ट-अ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे सैनिकी शाळांतील कमांडंट पदाची नियुक्ती, कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या राज्य सैनिकी शाळा मंडळाद्वारे निश्चित करून त्यास विहित कार्यपद्धतीनुसार मान्यता प्रदान करण्यात येईल.

९) शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांचा आकृतीबंध:

सद्यस्थितीत दिनांक २६ सप्टेंबर १९९५ च्या शासन निर्णयान्वये मंजूर इयत्ता ६ वी ते इयत्ता १० पर्यंत असलेली प्रति तुकडी २ शिक्षक व दिनांक २५ जुलै २००२ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये इयत्ता ११ वी व १२ वीच्या प्रत्येक तुकडीकरीता मिळून ५.५ शिक्षक पदे अनुज्ञेय आहेत. याऐवजी संचमान्यतेच्या निकषांनुसार राज्य शासनाच्या अखत्यारीतील सर्व सैनिकी शाळांमध्ये केंद्र शासनाच्या सातारा सैनिकी शाळेप्रमाणे इयत्ता ६ वी ते इयत्ता १० पर्यंत प्रति तुकडी १.५ शिक्षक पदे मंजूर करण्यात यावी. तसेच इयत्ता ११ वी व १२ वी करीता प्रति वर्ग प्रति तुकडी २ याप्रमाणे इयत्ता ११ वी व १२ करीता मिळून ४ पदे मंजूर करण्यात येतील. यानुसार पदांची माहिती खालीलप्रमाणे राहिल.

सैनिकी शाळा संख्या	एकूण तुकड्या	सद्यस्थितीतील एकूण शिक्षक संख्या		६ वी ते १० वी करीता प्रति तुकडी १.५ शिक्षक व ११ वी व १२ वी करीता प्रति तुकडी २ शिक्षक याप्रमाणे एकूण आवश्यक शिक्षकसंख्या	
३८	४९५	इ. ६ - १० वी	इ. ११ - १२ वी	इ. ६ - १० वी.	इ. ११ - १२ वी
		८२६	१८८	६२०	१३६
		एकूण = १०१४ पदे		एकूण = ७५६ पदे	

सैनिकी शाळांमधील शिक्षक व शिक्षकेतर पदांच्या सुधारीत आकृतीबंधास विहित कार्यपद्धतीनुसार सामान्य प्रशासन विभाग व वित्त विभागाची मान्यता घेण्यात येईल.

१०) अभ्यासक्रम:

अ) राज्यातील सैनिकी शाळांमधील इयत्ता ६ वी ते इयत्ता १२ वी पर्यंतचा अभ्यासक्रम सातारा सैनिकी शाळेच्या धर्तीवर राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी (N.D.A.) प्रवेश, जेईई, जेईई (मुख्य), आयआयटी, एमएच सीईटी यासारख्या परीक्षांचा विचार करता, सी.बी.एस.ई. (CBSE) संलग्न शाळांमध्ये राबविण्यात येणारा एन.सी.ई.आर.टी. अभ्यासक्रम सर्व सैनिकी शाळांमध्ये राबविण्यात यावा.

आ) सैनिकी शाळांमधील विद्यार्थ्यांना N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) मध्ये निवड होण्याच्या अनुषंगाने आवश्यकतेनुसार अभ्यासक्रम राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे यांच्यामार्फत तयार करून सुधारित अभ्यासक्रम २०२५-२६ या शैक्षणिक वर्षापासून सर्व सैनिकी शाळांमध्ये सुरु करण्यात येईल.

इ) इयत्ता ११ वी व १२ वी साठी इंग्रजी, भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, गणित, संगणकशास्त्र हे विषय अनिवार्य करण्यात येत आहेत.

ई) सामान्य विषय ज्ञान (जी.के.) हा विषय इयत्ता ११ वी व १२ वी साठी निश्चित करण्यात येत असून या विषयाचा अभ्यासक्रम राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे यांच्याद्वारे निश्चित करून हा अभ्यासक्रम सन २०२५-२६ या शैक्षणिक वर्षापासून सर्व सैनिकी शाळांमध्ये इयत्ता ६ वी पासून सुरु करण्यात येईल.

उ) संरक्षणशास्त्र हा विषय तसेच SSB साठीची तयारी, N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) परीक्षा पूर्वतयारी शिस्त, सकाळचे खेळसत्र, कवायत, सायंकाळचे खेळसत्र, वसतीगृह देखरेख इत्यादी जबाबदारी समादेशक (कमांडंट) यांना देण्यात येत आहे.

ऊ) अभ्यासक्रमात खालील वैकल्पिक विषयांचा समावेश करण्यात येत आहे.

गट-अ)

- १.संरक्षणशास्त्र,
- २.स्ट्रॅटेजिक स्टडीज,
- ३.आर्मामेंट स्टडीज,
- ४.रोबोटिक सायन्स,

गट-ब)

१. आर्टिफिशियल इन्टेलिजन्स, संगणक शास्त्र /माहिती तंत्रज्ञान,
२. इलेक्ट्रॉनिक्स

गट-क)

१. ग्रुप टास्क (सैनिकी प्रशिक्षण),
२. एस.एस.बी. प्रात्यक्षिक व प्रशिक्षण,
३. सामान्यज्ञान,
४. व्यक्तिमत्व विकास,

५. लिडरशिप (नेतृत्वगुण),

६. संवाद कौशल्य.

प्रत्येक गटासाठी एक विशेषज्ञ शिक्षक करार पध्दतीने नेमण्यात येईल. याप्रमाणे प्रत्येक सैनिकी शाळेत एकूण ३ विशेषज्ञ शिक्षक करार पध्दतीने राज्य सैनिकी शाळा मंडळाद्वारे नियुक्त करण्यात येतील.

११) वेतन व वेतनेतर अनुदानाबाबत:

सैनिकी शाळांतील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना वेतन व शाळांकरीता वेतनेतर अनुदान मंजूर करताना मुख्यतः खालील निकषांची पूर्तता करणे आवश्यक राहिल.

अ) सदर शाळांमधील विद्यार्थी, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांची उपस्थिती "बायोमेट्रिक" प्रणाली अथवा चेहरा ओळख (Face Recognition) प्रणाली द्वारे नोंदविण्यात येत असल्याची खात्री करण्यात यावी.

आ) सदर शाळांमध्ये वर्गातील प्रत्येक तुकडीत कमाल विद्यार्थी पटसंख्या खालीलप्रमाणे असावी.

इ. ६ वी ते इ. ८ वी	इ. ९ वी ते इ. १० वी	इ. ११ वी व इ. १२ वी
३५	४०	४५

इ) विभागाच्या शासन निर्णय, दिनांक १५ नोव्हेंबर, २०११, दिनांक १६ जुलै, २०१३, दिनांक ०४ जून, २०१४ व दिनांक १४ ऑगस्ट, २०१४ मधील निकषांप्रमाणे, शाळा जरी अनुदानास पात्र ठरत असली तरी, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या पदभरती संदर्भात "आरक्षण धोरणाचे" पालन केलेले नसेल, अशा शाळांना अनुदान अनुज्ञेय राहणार नाही.

ई) शाळेमधील सर्व शिक्षकांच्या आधारकार्डसह वैयक्तिक मान्यतेचे आदेश "सरल" प्रणालीत तसेच U-DISE व अन्य संबंधित नवीन प्रणाली मध्ये भरणे आवश्यक राहिल.

उ) सर्व शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना राष्ट्रीय निवृत्तीवेतन योजनेत समाविष्ट होणे बंधनकारक राहिल. राष्ट्रीय निवृत्तीवेतन योजनेत समाविष्ट न होणाऱ्या शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना अनुदान अनुज्ञेय राहणार नाही.

ऊ) सदरहू शाळेमध्ये सध्या रिक्त असलेल्या व भविष्यात रिक्त होणाऱ्या पदांवरील शिक्षक भरती सेवाप्रवेश विषयक प्रचलित नियमानुसार तसेच पवित्र प्रणालीमार्फत करणे बंधनकारक राहिल.

त्र) बायोमॅट्रिक अथवा चेहरा ओळख (Face Recognition) प्रणाली उपस्थितीची अट पूर्ण करण्याकरिता सर्व सैनिकी शाळांना सहा महिन्यांची मुदत देण्यात यावी. या मुदतीत वरील अटीचे पालन न करणाऱ्या शाळांचे वेतन अनुदान रोखून ठेवण्याचे अधिकार आयुक्त (शिक्षण) यांना प्रदान करण्यात येत आहेत.

ल) ज्या शिक्षकांना वेतन भत्ते अदा करावयाचे आहेत, त्या सर्व शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या वैयक्तिक मान्यता योग्य असल्याचे मुळ कागदपत्र व जावक नोंदवही पडताळून खात्री करावी. अशाप्रकारे खात्री झालेल्या शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यास प्रत्यक्ष वेतन व भत्ते अदा करावयाची कार्यवाही करावी.

ए) सैनिकी शाळांचे सुधारित धोरण करण्याबाबतचा उद्देश कामगिरीवर आधारीत अनुदान देणे आहे. त्याकरीता २०२५-२६ या शैक्षणिक वर्षापासून प्रत्येक सैनिकी शाळांमधील इयत्ता १२ वी मध्ये शिक्षण घेत असलेल्या विद्यार्थी/ विद्यार्थिनींनी N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) प्रवेश परीक्षेमध्ये भाग घेणे अनिवार्य करण्यात येत असून सर्व सैनिकी शाळांनी त्या करीता विद्यार्थी/विद्यार्थिनींची तयारी करून घेणे आवश्यक राहिल. या निकषाची पूर्तता न करणाऱ्या सैनिकी शाळांचे रूपांतर सर्वसाधारण अनुदानित शाळेमध्ये करण्यात यावे. यासह सदर शाळांना शासनाकडून देण्यात आलेली जमीन परत घेण्यात यावी. तसेच शासनाकडून मिळणारे वेतनेतर अनुदान बंद करण्यात यावे.

१२) शैक्षणिक वर्ष:

अ) राज्य शासनाच्या अखत्यारीतील सैनिकी शाळांमध्ये दिनांक ०१ एप्रिल ते ३१ मार्च असे शैक्षणिक वर्ष लागू करण्यात यावे.

आ) सैनिकी शाळांतील विद्यार्थ्यांना आवश्यकतेनुसार दीर्घकालीन व अल्पकालीन सुट्ट्या जाहीर करण्याचे अधिकार राज्य सैनिकी शाळा मंडळास असतील. याबाबत राज्य सैनिकी शाळा मंडळाने राज्य शासनाच्या पूर्व मान्यतेने घेतलेले निर्णय अंतिम राहतील.

१३) सैनिकी शाळांचे दैनंदिन वेळापत्रक:

सर्व सैनिकी शाळेचा दिनक्रम खालीलप्रमाणे असावा-

अक्र.	वेळ	तपशील
१	स. ५.०० ते ५.३०	झोपेतून उठणे व पूर्वतयारी
२	स. ५.३० ते ६.००	शाळेचे ध्वजारोहण व रोल कॉल
३	स. ६.०० ते ७.३०	ड्रील, पी.टी., योगा इ.
४	स. ७.३० ते ९.००	आंघोळ, ब्रेकफास्ट व दूध, गणवेश तयारी इ.
५	स. ९.०० ते ९.१५	शालेय परिपाठ (प्रार्थना, प्रतिज्ञा, राष्ट्रगीत इ.)
६	स. ९.१५ ते १२.१५	शाळा अध्यापन
७	दु. १२.१५ ते दु. १.३०	जेवण
८	दु. १.३० ते सायं. ३.३०	शाळा अध्यापन
९	सायं. ३.३० ते सायं. ४.३०	N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) च्या तयारी करीता विशेष शिक्षकांचे मार्गदर्शन
१०	सायं. ४.३० ते ५.००	नाश्ता व दूध
११	सायं. ५.०० ते ६.००	मैदानी खेळ, रोल कॉल (इव्हनिंग), फ्लॅग डाऊन, वंदे मातरम
१२	सायं. ६.०० ते ६.३०	आंघोळ /हाफ वॉश
१३	सायं. ६.३० ते ८.३०	स्व. अभ्यास/इतर
१४	सायं. ८.३० ते ९.३०	जेवण
१५	सायं. ९.३० ते १०.००	रोल कॉल (नाइट)
१६	सायं. १०.००	Light off.

१४) शैक्षणिक शुल्क:

अ) विभागाच्या दिनांक ०५ जुलै, २००२ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये राज्यातील अनुदानित सैनिकी शाळांमध्ये सन २००२-२००३ पासून रूपये १५,०००/- वार्षिक शुल्क आकारण्यास मंजूरी देण्यात आलेली आहे. तदनंतर सैनिकी शाळांमध्ये शुल्क निश्चिती करण्यात आलेली नाही. सैनिकी शाळांची शुल्क निश्चिती करून २० वर्षांहून अधिक कालावधी झालेला आहे. ही बाब विचारात घेऊन वाढत्या महागाई निर्देशांकानुसार सैनिकी शाळेतील विद्यार्थ्यांकडून प्रति विद्यार्थी प्रति वर्ष कमाल रूपये ५०,०००/- इतके शुल्क आकारण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे.

आ) राज्यातील सर्व सैनिकी शाळांना विद्यार्थ्यांच्या शुल्काबाबत महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (शुल्क विनियमन) अधिनियम, २०११ मधील तरतुदी लागू राहतील.

१५) राज्यातील सैनिकी शाळांचे मॉडेल :

सुधारीत सैनिकी शाळांबाबत केंद्र शासनाच्या सैनिकी स्कूल सोसायटी मार्फत संचलित सातारा सैनिकी शाळा, सातारा अथवा राष्ट्रीय इंडियन मिलिटरी कॉलेज, डेहराडून यांचे शैक्षणिक मॉडेल राज्यातील अनुदानित सैनिकी शाळांसाठी स्वीकारण्याबाबत निर्णय राज्य सैनिकी शाळा सनियंत्रण समितीच्या स्तरावर घेण्यात येईल .

१६) N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) मध्ये जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांची निवड होण्याकरीता करावयाच्या इतर उपाययोजना :

अ) कवायत/पी.टी. निदेशक पूर्णवेळ उपलब्ध असावा.

आ) विद्यार्थ्यांना सुट्टीच्या दिवशी सैनिक स्थळे, भूदल, नौदल व वायुदलाचे क्षेत्र यांच्या भेटीचे आयोजन शाळेने करावे.

इ) सैनिकी शाळांमधील शिक्षक व शिक्षकेतर पदांचा आकृतीबंध अंतीम केल्यानंतरही आवश्यकता भासल्यास इतर विषयांच्या अध्ययनाकरीता विशेष शिक्षकांची तासिका तत्वावर नियुक्ती संचालक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक यांच्या मान्यतेनुसार करणे अनुज्ञेय राहिल. याबाबत सुस्पष्ट सुचना शासन स्तरावरून स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येतील.

ई) संबंधित विभागीय शिक्षण उपसंचालक तसेच जिल्ह्याचे शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक) यांनी त्यांच्या अधीनस्त असलेल्या सैनिकी शाळेस नियमितपणे भेटी देऊन शाळेचा आढावा घ्यावा.

उ) राज्यातील सर्व सैनिकी शाळांतील इयत्ता १२ वी च्या प्रत्येक विद्यार्थ्याला व विद्यार्थिनींना N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) च्या परिक्षेस बसण्याचे बंधनकारक करण्यात येईल. याबाबतची सर्व जबाबदारी कमांडंट यांची राहिल.

ऊ) शाळेत सर्व मैदानी खेळ, इनडोअर खेळ तसेच खेळासाठी लागणारे आवश्यक मैदाने व खेळासाठी लागणारे साहित्य संस्थेने उपलब्ध करून द्यावे.

वित्तीय भार-

इयत्ता ६ वी ते इयत्ता १० पर्यंत प्रति तुकडी १.५ शिक्षक पदे तसेच इयत्ता ११ वी व १२ वी करीता प्रति वर्ग प्रति तुकडी २ याप्रमाणे इयत्ता ११ वी व १२ करीता मिळून ४ पदे मंजूर केल्यास शासनाच्या वेतनावरील खर्चात बचत होणार आहे. या वित्तीय बचतीमधून सैनिकी शाळांच्या गुणवत्ता सुधारणेच्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे खर्चाच्या बाबी भागविणे अनुज्ञेय राहिल.

अ) राज्य सैनिकी शाळा मंडळाच्या दैनंदिन प्रशासकीय कामकाजाकरीता राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे येथे स्थापन करावयाच्या कार्यालयाच्या स्थापनेकरीता सुरुवातीला अंदाजे रूपये १ कोटी इतका अनावर्ती निधी लागेल. तदनंतर सदर कार्यालयाचा पुढील प्रत्येक वर्षाकरीता देखभाल दुरुस्ती व व्यवस्थापन याकरीता वार्षिक १० लाख इतक्या निधीची आवश्यकता असेल.

आ) राज्य सैनिकी शाळा मंडळाच्या दैनंदिन प्रशासकीय कामकाजाकरीता करार पध्दतीने निर्माण करावयाच्या पदांचा खर्च भागविता येईल. खर्चाचा तपशील खालीलप्रमाणे-

अ क्र	पदाचे नाव	संख्या	प्रतिमाह मानधन	एकूण मासिक संभाव्य मानधन (रु.)	वार्षिक खर्च (रु.) १२ महिन्यांकरीता
१	सेवानिवृत्त ब्रिगेडियर/कर्नल	१	१ लक्ष	१ लक्ष	१२ लक्ष
२	मंडळावरील लिपिक	२	२५ हजार	५० हजार	६ लक्ष
३	मंडळावरील शिपाई	१	१८ हजार	१८ हजार	२.१६ लक्ष
एकूण = २०,१६,०००/- (रूपये वीस लक्ष सोळा हजार)					

इ) खाजगी अनुदानित सैनिकी शाळांना (प्रत्येक वर्षी ५ सैनिकी शाळा याप्रमाणे) कामगिरीवर आधारित वार्षिक १० लाख इतके प्रोत्साहनात्मक अनुदान स्वरूपात निधी वितरीत करता येईल. याबाबत सविस्तर धोरण वित्त विभागाच्या मान्यतेने निश्चित करण्यात येईल.

ई) सैनिकी शाळांमध्ये करार पध्दतीने नियुक्त करावयाच्या, वैद्यकीय अधिकारी, वसतीगृह अधीक्षक (महिला व पुरुष), माळी, N.D.A. (राष्ट्रीय संरक्षण प्रबोधिनी) ची तयारी तसेच एस.एस.बी. च्या मुलाखतीच्या तयारीकरीता नियुक्त करावयाचे विशेषज्ञ शिक्षक, इ. पदांच्या वेतनावरील खर्च भागविता येईल. या पदांवर करार पध्दतीने ११ महिन्यांकरीता राज्यातील ३८ सैनिकी शाळांमध्ये नेमणूक करावयाचे कर्मचारी व त्यांच्या मानधनावरील खर्चाचा तपशील खालीलप्रमाणे-

अ क्र	पदाचे नाव	संख्या	प्रतिमाह प्रतिपद मानधन	सर्व पदांचे एकूण मासिक संभाव्य मानधन (रु.)	मानधना वरील वार्षिक खर्च (रु.) (११ महिन्यांकरीता)
१	विशेषज्ञ शिक्षक (प्रत्येक सैनिकी शाळेत ३ याप्रमाणे)	३x३८ =११४	५० हजार	५७ लक्ष	६.२७ कोटी
२	वैद्यकीय अधिकारी (प्रत्येक सैनिकी शाळेत १ याप्रमाणे) (रोज २ तास याप्रमाणे व्हिजिटिंग तत्वावर)	३८	३० हजार	११.४ लक्ष	१.२५४ कोटी
३	स्टाफ नर्स (प्रत्येक सैनिकी शाळेत १ याप्रमाणे- पुर्णवेळ)	३८	३० हजार	११.४ लक्ष	१.२५४ कोटी
४	वसतीगृह अधीक्षक- महिला (प्रत्येक सैनिकी शाळेत १ याप्रमाणे- मुलींकरीता) (पुर्णवेळ)	३८	३० हजार	१.१४ लक्ष	१.२५४ कोटी
५	वसतीगृह अधीक्षक- पुरुष (प्रत्येक सैनिकी शाळेत १ याप्रमाणे- मुलांकरीता) (पुर्णवेळ)	३८	३० हजार	१.१४ लक्ष	१.२५४ कोटी
६	माळी (बागकाम)	३८	२० हजार	०.७६ लक्ष	०.८३६ कोटी
एकूण = १२,१२,२०,०००/- (रुपये बारा कोटी बारा लाख वीस हजार)					

उ) सन १९९५ च्या धोरणानुसार सैनिकी शाळेतील भोजनव्यवस्था, गणवेश, पुस्तके, शालेय साहित्य इत्यादींचा खर्च भागविण्याची जबाबदारी संबंधित शिक्षण संस्थेची आहे. तथापि, सैनिकी शाळांमध्ये विद्यार्थ्यांच्या उत्तम आरोग्याकरीता चांगले अन्न मिळावे या उद्देशाने मेस मॅनेजमेंट करीता प्रत्येक सैनिकी शाळेस प्रति महिना रूपये १ लाख याप्रमाणे ११ महिन्यांकरीता एकूण ३८ सैनिकी शाळांना रूपये ४,१८,००,००० (रुपये चार कोटी अठरा लाख) इतका निधी देण्यात येईल.

ऊ) सैनिकी शाळेतील शिक्षकांच्या प्रशिक्षणाकरीता राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे या संस्थेस प्रतिवर्षी रूपये २ कोटी इतका निधी देण्यात येईल. या निधीतून राज्य

शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे यांनी प्रशिक्षण अभ्यासक्रम निश्चित करून त्यानुसार प्रशिक्षण करणे आवश्यक राहिल.

त्र) याव्यतिरिक्त आवश्यकतेनुसार नवीन भरती करावयाच्या शिक्षक, शिक्षकेतर व तांत्रिक पदांवरील कर्मचाऱ्यांच्या वेतनाकरीता लागणारा वाढीव खर्च भागविण्यात येईल.

त्याचप्रमाणे उर्वरीत बचतीमधून समग्र शिक्षा, STARS प्रकल्प, पीएम श्री शाळा इत्यादी योजनांमधील खाली नमूद उपक्रमांसाठी खर्च करण्यात येईल. महत्त्वाचे उपक्रम खालीलप्रमाणे आहेत,

- मोफत गणवेश योजना
- प्रयोगशाळांचे आधुनिकीकरण (भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, जीवशास्त्र प्रयोगशाळा, इ.)
- संगणक प्रयोगशाळा
- आयसीटी लॅब
- खेळांचे साहित्य व क्रीडांगण विकास
- ग्रंथालय आधुनिकीकरण
- हॅकेथॉन

या उपक्रमांना मान्यता व कार्यान्वयन शासनाच्या प्रचलित नियमानुसार उच्चस्तरीय सचिव समिती, नियोजन विभाग व वित्त विभागाच्या मान्यतेने घेण्यात येईल.

२. सदर शासन निर्णय वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. १११०/व्यय-५ दिनांक २४.०९.२०२४ अन्वये दिलेल्या मान्यतेने निर्गमित करण्यात येत आहे.

३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४१००९१९१८२३९६२९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(श्री.सिद्धेश्वर सपकाळ)
कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

परिशिष्ट-अ

सैनिकी शाळेतील कमांडंट पदाकरीता आवश्यक पात्रता व नियुक्ती:

- राज्य शासनाच्या अखत्यारीतील सर्व सैनिकी शाळांमध्ये देशाच्या भूदल/नौदल/वायुदलामधील शिक्षण शाखेमधून अथवा अन्य शाखांमधील किमान कर्नल किंवा समकक्ष पदावरून सेवानिवृत्त झालेल्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती कमांडंट पदावर करण्यात यावी. कमांडंट हेच सैनिकी शाळेचे प्रायार्च असतील. कमांडंट हे सैनिकी शाळेतील मुख्य कार्यकारी अधिकारी व शैक्षणिक प्रमुख असल्याने शाळेचे प्रशासन व दैनंदिन कार्यभार सुरळितपणे चालविण्याची जबाबदारी त्यांच्यावर असेल.
- सैनिकी शाळेतील कमांडंट पदावर नियुक्ती करण्याचे अधिकार राज्य सैनिकी शाळा मंडळास असतील. राज्य सैनिकी स्कूल मंडळाने केलेली कमांडंट पदावरील नियुक्ती सर्व सैनिकी शाळांवर बंधनकारक असेल व एकदा केलेली कमांडंट पदावरील नियुक्ती ५ वर्षाकरीता कायम असेल. तसेच या पदाचे सेवानिवृत्तीचे वय ६५ वर्ष इतके करण्यात यावे. ५ वर्षांचा कालावधी पूर्ण होण्याअगोदर बदली करावयाची झाल्यास त्याकरीता राज्य सैनिकी शाळा मंडळाची शिफारस अनिवार्य राहिल. तसेच वयाची ६५ वर्ष पूर्ण होण्यापूर्वी कमांडंट यांना राज्य सैनिकी शाळा मंडळाकडे ऐच्छिक राजीनामा देता येईल.
- कमांडंट व शिक्षण निदेशक यांचे सेवाप्रवेश नियम सामान्य प्रशासन विभागाच्या मान्यतेने तयार करण्यात येतील.
- सद्यस्थितीत सैनिकी शाळांमध्ये असलेले मुख्याध्यापक यांचे पदनाम बदलून प्रशासकीय अधिकारी असे करण्यात यावे. कमांडंट यांना त्यांची कर्तव्ये पार पाडण्याकरीता शाळेतील प्रशासकीय अधिकारी व इतर कर्मचारी मदत करतील. प्रशासकीय अधिकारी व इतर कर्मचारी हे कमांडंट यांच्या अधिनस्त कार्यरत राहतील.

सैनिकी शाळेतील कमांडंट यांच्या कर्तव्य व जबाबदाऱ्या खालीलप्रमाणे -

१. कमांडंट यांच्याकडे शिक्षण, व्यवस्थापन व शालेय शिस्ती संबंधित सर्व बाबींचे अधिकार व जबाबदाऱ्या असतील.
२. कमांडंट शाळेतील प्रभावी नियंत्रण, कार्यक्षम प्रशासन व शिक्षक/शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या प्रशिक्षण कार्यक्षमतेसाठी जबाबदार असतील.
३. विद्यार्थ्यांच्या विवेकपूर्ण वाढीसाठी शैक्षणिक व इतर प्रशिक्षण योग्य शैक्षणिक मानकांनुसार देण्यात येत आहे? याची खात्री करणे.
४. शिक्षणातील उणिवा शोधून त्यांचे प्रभावीपणे निवारण करण्यासाठी योग्यपणे तपासणी व मार्गदर्शन करणे.
५. शाळेतील प्रत्येक विद्यार्थ्यांचा शैक्षणिक विकासाबाबतचा आढावा घेणे तसेच त्यांच्या प्रगतीबाबत विद्यार्थ्यांच्या पालकांशी संपर्क ठेवणे.
६. शाळेतील कोणताही विद्यार्थी अभ्यासात किंवा सर्वसाधारणपणे कमी पडू नये याची खात्री करण्यासाठी शिक्षकांशी सल्लामसलत करून अपेक्षित परिणाम साध्य करणे. तसेच हे सर्व करूनही जी मुले असमाधानकारक शैक्षणिक प्रगती दर्शवित असतील त्यांना इतर सर्वसाधारण शाळेत प्रवेश घेण्याबाबत पालकांचे समुपदेशन करणे.
७. जिल्ह्यामधील स्थानिक प्रशासन व राज्य सरकारी अधिकाऱ्यांसोबत सौहार्दपूर्ण संपर्क ठेवणे तसेच शाळेतील विद्यार्थ्यांचे पालक व शिक्षक यांच्या सौहार्द आणि सुसंवाद राहिल हे सुनिश्चित करणे.
८. शाळेतील शिक्षण पूर्ण केलेल्या माजी विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीबाबतचा मागोवा घेणे व आवश्यकतेनुसार त्यांना मार्गदर्शन करणे.
९. माजी विद्यार्थी संघाची लोकप्रियता टिकवून ठेवण्याकरीता आणि त्यांच्यासोबत वार्षिक बैठकांचे आयोजन करणे. आजी व माजी विद्यार्थी यांच्यातील सहृदय संपर्क व योग्य संबंधांना चालना देणे.
१०. सैनिकी शाळेत विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक विकासासाठी अनुकूल वातावरण तयार करणे, शाळेमध्ये अंतर्गत शिस्तीची परंपरा निर्माण करून ती टिकवणे.

११. शाळेची गुणवत्ता राखण्याच्या दृष्टीकोनातून शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या अंतर्गत नेमणूका करणे व त्यांच्या कामगिरीचा आढावा घेणे.
१२. शाळेच्या खर्चावर प्रभावी आर्थिक नियंत्रण राखणे व अर्थसंकल्पीय वाटप करताना शासनाच्या विहित नियम व अटींची पूर्तता करणे.
१३. शाळेकडे असलेल्या सर्व इमारती, उपलब्ध जागा आणि उपकरणांचा योग्य वापर आणि नियमित देखभाल सुनिश्चित करणे.
१४. शाळेकडील सर्व निधी, स्टोअर्स आणि उपकरणे यांचे लेखे सुनिश्चित करणे आणि निधीचा अपव्यय, तोटा किंवा गैरवापर टाळण्यासाठी वेगवेगळ्या टप्प्यांवर प्रभावी तपासण्या करून प्रभावी उपाययोजना करणे.
१५. शाळेमध्ये आरोग्य आणि स्वच्छतेसाठी आवश्यक उपाययोजना करणे.
१६. शाळेकडील प्रशिक्षण व प्रात्यक्षिकाकरीता असलेली शस्त्रे आणि दारूगोळा यासह सर्व रोख रक्कम आणि उपकरणे यांच्या सुरक्षितेच्या दृष्टीकोनातून आवश्यक उपाययोजना करणे.
१७. शाळेच्या निवासी इमारती व इतर मालमत्तेचा सुयोग्य आणि इष्टतम वापर सुनिश्चित करणे.
१८. शाळेच्या गरजेनुसार राज्य शासनाच्या धोरणानुसार निविदा आमंत्रित करणे आणि स्वीकारणे आणि करार करणे.
१९. शालेय प्रशासनाच्या सर्व पैलूंचा समावेश असणारे शालेय स्थायी आदेश काढणे आणि त्यांचे पुनरावलोकन करणे.
२०. शाळेतील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या रजा मंजूर करणे, चुक करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांवर शिस्तभंगाची कारवाई करणे, प्रवास भत्ते/दैनिक भत्ते मंजूर करणे आणि शासकीय गृहकर्ज, वाहनकर्ज इ. मंजूर करणे.
२१. शाळेतील प्रशासकीय अधिकारी आणि निबंधक यांचे गोपनीय अहवाल लिहीणे आणि शिक्षक आणि प्रशासकीय कर्मचाऱ्यांच्या गोपनीय अहवालाचे पुनरावलोकन करणे. शिक्षक आणि शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांचे गोपनीय अहवाल कमांडंट यांच्या वैयक्तिक ताब्यात ठेवले जातील.

२२. शाळेतील कोणत्याही विद्यार्थी किंवा कर्मचाऱ्यांचा अनुशासनहीनपणा, चोरी, शालेय मालमत्तेचे नुकसान, मृत्यू किंवा कोणत्याही प्रकारची दुर्घटना यासह सर्व प्रमुख घटना राज्य सैनिकी स्कूल मंडळ यांना कळविणे.

२३. वरील कर्तव्ये केवळ उदाहरणात्मक असल्याने निवासी शैक्षणिक संस्थेचे प्रमुख म्हणून त्याच्याकडून अपेक्षित असलेल्या सर्व गोष्टींसाठी कमांडंट जबाबदार असतील.

२४. न्यायालयीन खटल्यामध्ये शाळेच्या वतीने शपथपत्र दाखल करणे यावरील कार्यवाही जलद करण्यासाठी, सैनिक शाळांच्या सर्व मुख्याध्यापक/निबंधकांना न्यायालयीन खटल्यांमध्ये "प्रभारी अधिकारी" म्हणून काम करण्यासाठी आणि शपथपत्र सादर करण्यासाठी प्राधिकृत करणे.

*****

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे सचिवालय,
३. मा. उप मुख्यमंत्री (गृह) यांचे खाजगी सचिव
४. मा. उप मुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे खाजगी सचिव
५. मा. मंत्री (शालेय शिक्षण) यांचे विशेष कार्यकारी अधिकारी
६. मा. मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव
७. विरोधी पक्ष नेता, विधान सभा, मुंबई
८. विरोधी पक्ष नेता, विधान परिषद, मुंबई
९. सर्व विधान सभा व विधान परिषद सदस्य
१०. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहाय्यक
११. अ.मु.स./प्र.स./सचिव (सर्व)
१२. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहाय्यक
१३. प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहाय्यक
१४. आयुक्त (शिक्षण) महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१५. शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक) महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१६. शिक्षण संचालक (प्राथमिक) महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१७. विभागीय शिक्षण उपसंचालक (सर्व)
१८. शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक) जिल्हा परिषद (सर्व)
१९. कक्ष अधिकारी, कार्यासन व्यय-२ / कार्यसन आपुक, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२०. कक्ष अधिकारी, कार्यासन -११, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२१. निवड नस्ती (एसएम ६).